

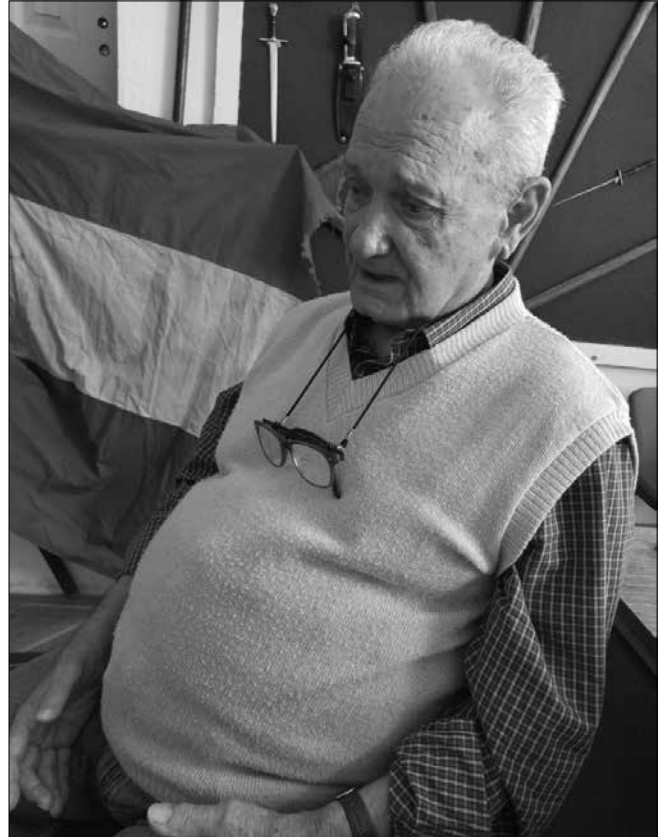
Perjés Klára

Hívta a Haza, és ő elindult – Schrötter Tibor tanúságtevése

„Lehet, hogy teátrálisan hangzik a mai időkben, de mi valóban a Hazánkért, a szabadságunkért harcoltunk 1956-ban” – mondja Schrötter Tibor, az 1956-os Magyar Szabadságharcosok Világszövetségének alelnöke. Akkor, 1956 októberében, amikor már évek óta a szovjet–magyar diktatúra csizmával taposta a nép lelkét és testét, Tibor azonnal jelentkezett a Böszörményi úti laktanyában nemzetőrnek, és indult a Széna térre harcolni. A Kádár-rendszerben, a forradalmat követő megtorlásban áldott állapotban lévő feleségéből kitaposták, kirugdosták az ávosok gyermeküket, Tibornak szöveget vertek a körömágyába, 11 fogát verték ki, hogy vallomásra, árulásra bírják, de nem tudták megtörni!

Nehezen szántam rá magam az első találkozásunk előtt, hogy megkeressem: mégis, milyen jogon merem feltépni a sebeket, emlékeztetni a borzalmakra, újból és újból átélni a rettenetet egy kilencvenéves embernek lelkiileg még ma is iszonyú lehet. Ám ő az első megkeresésre és a továbbiakra is azonnal ráállt, szeretné, ha mindenki megismerné az igazságot.

– Nagyon jól emlékszem, 1956. október 29-én összekötő voltam a Széna tér és a Böszörményi úti laktanya (azelőtt rendőrlaktanya, akkor már a nemzetőröké) között. Nemzetőr voltam, de amikor ilyen feladat nem adódott, akkor egy rendfenntartó szakaszhoz osztottak be, és aznap reggel jelezte valaki, hogy az Agárdi úton az egyik házból lövöldöznek kifelé a járókelőkre. Ugyanis a Böszörményi úti pékséghez csak arrafelé lehetett menni, ott, azon az úton, a hegyről lefelé. Rudi őrnagy, aki a laktanya parancsnoka volt, utasított, hogy azonnal menjünk a helyszínre. A kertkapu nyitva volt, bementünk a kertbe, aztán a villába, amely egy gyönyörű barokk épület, akkor támadt csak igazi lövöldözés, zengett tőle a hegyi út! Egyszerre csak azt éreztem, hogy

Schrötter Tibor, a tanúságtevő

iszonyatosan elszibbadt a kezem, lenézek, látom ám, hogy a csuklóból spriccel a vér, eltaláltak, az ütőeremet! A szakaszparancsnok berántott az egyik helyiségbe, az a konyha volt, a fregolin fehér ingek száradtak, lekapott egyet, rácsavarta a csuklómra, utasította Bogár Öcsit, a sofőrt, hogy azonnal vigyen a legelső kórházba.

Az a Sportkórház volt, légvonalban talán másfél kilométerre. Ott már várták a sebesülteket, tették, amire felesküdték, mentették az emberéleteket, az orvosok, ápolók java része a felkelők mellé állt.

– Bevitt az Öcsi, addigra már az ingből is folyt a vér, arra még emlékszem, a műtőben az egyik orvos azt mondta: mi lesz ezzel a gyerekkel? Nincs vérplazmánk! Aztán minden elsötétült...

Legendás híri orvosok dolgoztak a Sportkórházban is, hiszen máskülönben most sem beszélgethetnék Schrötter Tiborral.

– Két nap múlva tértem magamhoz: egy búbajos, nagyon szép, fiatal lány arcát láttam meg először, mosolyogva kérdezte: hogy vagy? Kérsz vizet vagy valamit? Válaszolni sem tudtam, de nem a bajom miatt, hanem mert megbabonázott, az az arc örökre belém ivódott!

Ő volt Veronika! Mintha egy filmbéli jelenetet látnék, ahogy emlékezik Tibor: gyönyörű volt, és kedves, másodéves a Zeneakadémián, mint annyi fiatal lány, ő is önkéntes ápolónőnek jelentkezett ebbe a kórházba. Ott, sebesülten, Tibor első látásra beleszeretett, 1957-ben már össze is házasodtak.

– Mintha találkozásunkat a csillagokban írták volna meg, Veronika ápolott. Két nap múlva a bajtársak bejöttek, elmondták, hogy a belügyminiszter-helyettes villája volt, ahonnan két részeg ávos lövöldözött, sikerült őket lefegyverezniük, a miniszterhelyettest megtalálták az egyik ágyba beágyazva, onnan vitték a laktanyába, a fogdába ezt a három brigantit, majd ha konszolidálódik a helyzet, a bíróság felelősségre vonja őket. Hitünk abban, hogy velünk győz az igazság!

Amikor kihozták őket az utcára, addigra már tömeg verődött össze, meg akarták lincselni a három görényt, Tibor szabadságharcos barátai riasztó lövéseket adtak le, így sikerült az embereket jobb belátásra bírniük. Később, amikor a tárgyalások voltak, a megtorlások alatt ők hárman pontosan az ellenkezőjét vallották a történetnek, és a vérbírák nekik hittek. Schrötter Tibornak a kommunista diktatúrában nem ez volt az első sebesülése, szenvedése. Gyakorlatot szerzett abban, mi történik a kihallgatásokon, hiszen 1950-ben már letartóztatták ellenállásért. 17 éves volt akkor?

– Elmúltam 16, ám nagyon jól emlékszem a háború utáni időszakra, amikor még csak 12 éves gyerek voltam, de akkor a gyerekek hamarabb értek, mint a mostaniak, a körülmények iszonyata miatt. Most is látom magam előtt, ahogy a nőket elhurcolják, jajgatásuk nekem fáj, nem volt ennyivalónk, és mindent jegyre adtak. Apámat

elvitték civil hadifogolyként a Gulagra, soha nem tért vissza! Arra is emlékszem, amikor a nővéremet, aki akkor volt 17 éves, egy ajtólapon hozták vissza a szovjet tiszti szállásról.

Ezt a rendszert nem fogadhatta el a tiszta lelkű gyerek, aki csak ocsmány, undorító világot talált maga körül.

– Gyűlöltem! Így kerültem egy ellenálló csoportba. Sok ilyen volt, nem álltunk egymással kapcsolatban, és mégis erőszakkal rendkívül könnyen fel tudták göngyöltetni őket. 1950. január 9-én éjszaka, úgy 3 óra tájban bevilágítottak az ablakon, csöngettek, mire édesanyám felkelt, már berúgták az ajtót, félig felöltözve négy viharkabátos vitt a pobjedához (GAZ–M–20 Pobeda, szovjet gyártmányú autótípus, amelyet az ÁVH-nál használtak), engem betapostak a két ülés közé. A vezetőjük egy honvéd tiszthelyettes volt, mert a katonapolitikai parancsnokság tartóztatott le.

Komoly volt akkor az az ellenálló csoport, nem csak gyerekes elképzelésekkel ostromolták a szovjetek által irányított, Rákosi által vezetett magyarországi kommunista rendszert?

– Rákosit is likvidálni akartuk. Kék overallba öltöztünk, mintha útjavító munkások lennénk, feltörtük az aszfaltot, közben kézigránátokat raktunk le, visszatakartuk, így akartuk a gépkocsiját felrobbantani, ami sajnos nem jött össze, mert nem működtek a gránátok... Visszatérve az előzőekhez: amikor megérkeztünk, bementünk a kapun, kérdi az ő: hányan vannak? Mondják, hogy öten, három hátul ült, kettő elől, csak arról nem beszélt senki, hogy a két ülés közé én is be vagyok taposva, az egyik csizmája a nyakamon. Még korábban közölte, ha meg merek nyikkanni, széttapos!

Így nem is volt nyilvántartva, nem tudott róla senki, hogy hova vitték.

– A kihallgatótiszt eleve azzal fogadott: idehallgasson, Öcskös – ordított –, a világon senki nem tudja, hogy hol vagy, a bőröddel sem kell elszámolnunk senkinek!

Édes Istenem, te tudod igazán, hány embernek a bőrrel nem számoltak el. Tibor, azt olvastam, hogy szöveget vertek a jobb keze nagyujjának körömágyába. Hogy bírta ki?

– Istenhit, hazaszeretet és humorérzék! Bármilyen hihetetlen, egy idő után meg lehet szokni a verést is. Tudom, hogy mikor kihallgatásra visznek, azzal kezdik, hogy összevissza vernek. Benne volt a pakliban, ha az ember lebukik, az ezzel jár. Meg az, hogy a hazámért teszem, higgye el, aszszonyom, valóban a Hazámért bírtam, (nagy sóhaj) a nővérem megalázásáért, szenvedéséért, Apám haláláért, mindenkiért, több millió emberért. Valahogy így már nem is volt olyan súlya az ütlegeknek.

No, de kiverték a fogait! Most is érezhető egy kicsit a beszédén.

– Ott hat fogamat verték ki, összesen 11 fogamat veszítettem el a kínzásokban.

Azért volt olyan társa, aki nem bírta.

– A cellában éjjel-nappal égett a villany, beordítottak, hogy takarodó, a fapriccsra feküdtünk, volt egy lópokrócszerűség, azzal takaródtunk. Sokan lelkileg-fizikailag már nem bírták a kínzást, egyik srác a piccs vasán föltépte az ütőerét. Reggelre elvérzett a pokrócon.

A család, az Édesanyja mikor tudta meg, hogy hol van?

– Talán két hónap múlva. Fölkerültünk a Marikóba tárgyalásra, akkor írhattam egy lapot neki, mikor jöhet, és mikor hozhat nekem tiszta ruhát. Nehezen tudtam megszólalni, mikor megláttam, két hónap alatt Édesanyám megöszült! A vallatások, verések, áltárgyalások után 8 év büntetést kaptam, azután, mivel fiatalos voltam, mérsékeltek ötre, először így kerültem Ceglédre a fiatalokhoz.

Amikor a 18. életévét betöltötte, akkor elvitték bányász munkatáborba. Magyarországon, ahol kő- vagy szénbánya volt, ott politikai fogoly is volt munkaszolgálatosként, ha jól tudom. '53-ban nyílt az eddigieken kívül Kisgyónon, Ormospusztán, Farkaslyuk-Tólápán, Csékúton, Annabányán, Síkvölgyön is rabbánya.

– Sok volt, legalább tizenöt, ezek ilyen lágerszerű táborok, ahol ávosok őrködtek felettünk, csak itt csukaszürke smasszerruhába öltöztek be. Ahová én először kerültem, az fent volt a Bakony közepén, Kisgyónonban, eléggé meredek

lejtőn kellett lejönnünk a tárlóhoz, ahol dolgoztattak bennünket, lejtaknás és nem sújtóléges, külkarbidlámpával világítottunk. A bányászokat megfélemlítették, ha bármiféle segítséget nyújtanak nekünk, akkor őket is letartóztatják, így először elég hidegen méricskéltek bennünket, de ahogy rájöttek, hogy nem bűnözők vagyunk, nem köztörvényesek, akkor teljesen megváltoztak. Frappergi Józsi bácsi, aki a vágárunk volt – én egy Ottó nevű, velem egykorú, fiatal társsal a csillése –, hétfőn, amikor jött be, süteményt hozott, amit a felesége süített nekünk. De az ávos, a smasszer gyűlölt bennünket. A smasszerpihenőben volt egy akkora molinó, mint ez az asztal, erre fölírva: Ne csak őrizd, gyűlöld is! Szó szerint vették! Hozzá kell tenni, hogy ez kölcsönös volt.

A munkatáborok célja az elítéltek ideológiai átnevelése. Marschall Adrienn kutatásaiban olvastam, hogy 1953 januárjában 23 932 ember volt letartóztatva vagy internálva, közülük 9913-an dolgoztak rabként kő- vagy szénbányákban. A forradalmat megelőzően, 1956. október 1-jei adatok szerint az országban 105 büntetés-végrehajtási intézet működött, amelyben összesen 18 269 főt tartottak őrizetben, 52,8%-uk rabmunkahelyen dolgozott, a többiek országos vagy megyei börtönökben raboskodtak.

– Az egyik rab a mi bányánkban egyszer megelégette a sok aljasságot, a smasszer-ávósok ütlegetését, eltorlaszolta a sötét vágatot, jött a smasszer, és a szívlapáttal úgy vágta fejbe, hogy felismerhetetlen lett a képe. No, akkor aztán minket három napig nem engedtek le a bányába, mint a mérgezett egerek rohagáltak az ávosok, próbálták kideríteni, hogy ki tette, de hála istennek, nem találták meg. Az lett a következménye, hogy szétszórtak minket másutt. Én akkor az oroszországi rabbányába kerültem, onnan pedig az ajka-csingeribe, ahonnan aztán 1954-ben szabadultam. Pontosan a világbajnokság döntőjének napján! (Az 1954-es labdarúgó-világbajnokság döntőjét július 4-én a nyugatnémetekkel játszották a magyarok, az eredmény: 3:2 a németek javára.) Kijöttem a munkából, szóltak, hogy álljak félre. Mit követhettem el? – gondolkodtam magamban. Fölvittek a parancsnokságra, közölték, hogy szabadulok!!!

Schrötter Tibor talán először mosolyog beszélgetésünk alatt, az egész, amiről mesél, oly abszurd, mint a Tanú című filmben.

– Asszonyom, van egy pont, amikor az ember vagy öngyilkos lesz, vagy nevet! Kitalálták azt is, ha az ember 110% fölött teljesít, akkor duplán írhat levelet, és ha folyamatosan 115% fölött, akkor a büntetéséből leírnak néhány napot. Klára, mi megszakítottuk magunkat! Szó szerint értse! Csak azért, hogy a büntetésünkből leírjanak néhány napot. Elindultam a szabadságom felé az úton, fogalmam sem volt, merre van az állomás. Jött velem szembe egy bányász, azt mondja, menj tovább egyenesen. Aztán harminc méter után rám kiabált: Hé! Én meg a fal felé fordulva vissza: A0010148-as politikai elítélt jelentkezik! Ugyanis négy és fél évig ez volt a nevem. Oda-jött a bányász, és kérdezi: Innen jöttél, miért voltál bent, mit követtél el? Erről nem beszélhetek, mert abban a pillanatban visszavisznek – feleltem. Elkísért az állomásra, búcsúzóul odafordul hozzám: Ne haragudj, csak 12 forintom van összesen, és fél doboz cigarettám, fogadd el tőlem! A cigit elfogadom – válaszoltam –, de a pénzt nem, mert megkaptam a háromévi munkabéremet, 876 forintot. Fölszálltam a vonatra, 24 órán belül jelentkezni kellett a kerületi rendőrség politikai tisztjénél. A Hollósi Simon utcában lakunk, a Maros utcában volt a rendőrség, az közelebb van a Délihez, ezért először oda mentem, nem haza. Bementem, vártam... Fél óra után szólít a politikai tiszt, tárt karokkal fogad, teljesen le voltam döbbenve. Kávét, cigarettát hozott, az anyagom már ott állt előtte az íróasztalon, gratulált, hogy vájár lettem, hasznos tagja a társadalomnak, megígérte, hogy mindent elkövet majd, hogy tanulmányaimat folytathassam, sőt még diplomát is szerezhettek!

Schrötter Tibor azt hihette, hogy álmodik... Be akarták szervezni?

– Iparművész szerettem volna lenni, nagyon jó vizuális készségem volt, megjelentem saját magam előtt, nem a tükörben, hanem az agyamban, a lelki szemeim előtt, és láttam, ahogy kiverték a fogaimat, a körmömbe verték a szöveget... Én okoztam más embereknek ugyanezt? Azt mondtam, köszönöm, én ezt nem vállalom, tisztességes munkával szeretnék a társadalom hú tagja

lenni. Arasznyira hajolt hozzám a tiszt, fröcsögött a nyál a szájából, úgy üvöltött: Te rohadt fasiszta, takarodj innen! Kimegyek, egy órát várok, a hideg veríték csorgott a hátamon. Mikor megkaptam az őrmesternőtől a papírjaimat, az volt rajta: kényszermunkahely Dorog 8-as akna, visszavonásig szigorított rendőri felügyelet!

Nem tettek le arról, hogy beszervezzék. Dorogon is minden vasárnap délelőtt jelentkeznie kellett Tibornak, kezébe nyomták a Szabad Népet, végig kellett olvasnia, és fel is kellett mondania, mégis nemet mondott, ellenállt. Büntetésül, mert elvesztettek egy látens besúgót, továbbtanulás és diploma helyett behívták munkaszolgálatos katonának, természetesen egy bányába, Miskolcon, a Petőfiben kellett az ingyen munkaerő. Itt érte 1956. október 23-a, felnőtt volt már, 23 éves, egyetlen pillanatra sem gondolt arra, hogy most már elég volt a szenvedésből, a megaláztatásból, a verésből, hívta a Haza, és ő elindult.

– Feljöttünk a bányából, megdöbbenve láttuk, hogy a tisztek eltűntek a laktanyából. Kérdeztük az ott maradt tiszthelyettest, mi történt, de ő sem tudta. Bekapcsolta a rádiót, de csak az Egmontnyitány hallatszott, meg néha-néha egy mondat. Este 9, 10 felé már a háttérben lövéseket is lehetett hallani. Bogár Öcsi odaszól: Tibor, megyünk? Naná, hogy megyünk! Akkorra voltunk már vagy 25-en indulásra készen, a gépkocsisorral kinyomtuk a kerítést, és hajtottunk egészen Gödöllőig, ott elfogyott az üzemanyag. Három-négyes csoportokra oszolva, hogy ne legyen túl feltűnő, mentünk tovább, szakadt katonaruhában gyalogoltunk az országúton, fel egészen Budapestig. Hajnalban Édesanyám sírva, zokogva ölelt...

Már másnap csatlakozott az elsőként alakuló magyar nemzetőri szolgálathoz, ahol összekötő lett a motorkerékpárjával együtt.

– Ma már csak a Közlekedési Múzeumban lehet olyat látni, volt egy Csepel 100-as motorkerékpárom, ezért is lettem összekötő a Böszörményi út és a Széna tér között. Amikor nemzetőrként éppen nem volt feladat, akkor a Széna térieket erősítettem. A vezetőjét, Szabó bácsit csak Bajusznak hívtuk, olyan tömött, sűrű, nagy

bajusza volt. Mikor először megkerestük, rögtön látta rajtunk, hogy katonaszökevények vagyunk. No, jól van, gyertek, és fegyvert nyomott a kezünkbe. Ez 25-én volt.

Szabó János 59 éves gépkocsivezető táján előző nap csatlakozott a spontán felkelők alakította csoportba. A feljegyzések szerint éppen előző napon kaptak egy teherautónyi fegyvert, Szabó János a nézelődők között volt, de neki is adtak, s ahogy ízlelgette a fogását, eszébe jutott az a sok szenvedés, verés, kihallgatás, amit az ötvenes évek első felében ő is átélt, elérkezettnek látta az időt, hogy revansot vegyen. El is kelt a csoportban egy idősebb, tapasztalt ember, hiszen az itteni szabadságharcosok zöme szinte még gyerek volt, fizikai munkások, ipari tanulók álltak össze a szabadság kivívásának reményében. Elfoglalták az ottani földalatti metró építkezőinek munkásszállását, az volt a központjuk.

– Október 28-án is le kellett mennem a Széna térre, egy levelet küldtek velem, nem találtuk a parancsnokot, azt mondták, elment a Műegyetemre és a Bem laktanyába embereket toborozni meg fegyvert szerezni. A földalatti kidőlt kerítésénél leültem, vártam rá, egy fiatal kis srác odajött, bemutatkoztunk, akkor tudtam meg, hogy ő Mansfeld Péter. Körülbelül egy órát beszélgettünk, búbjos, vagány kis kölyök volt, úgy csillogott a szeme, hogy azt még most is látom. Beszélt az édesanyjáról, de elsősorban izzott benne a hazaszeretet. Ebben a gyerekben, akinek a szülei fodrászok voltak, nem valami értelmiségiek, izzott a Hazám! És hajtotta a vágyott szabadság bűvölete, érett férfiként gondolkodott. Fegyvert akart, de a józanul és szeretettel gondolkodó Szabó bácsi nem adott a gyerek kezébe fegyvert, mert féltette. (Később már csak a Gyűjtőben, az ablakból láttam Pétert, sétált, csak egyedül. A halálraítélteket mindig csak egyedül sétáltatták. Megvárták, amíg 18 éves lett, már egyedül sem sétálhatott tovább, végrehajtották az ítéletet, a gyilkosok elvették a jövőjét!) Közben megérkezett Szabó bácsi, a hóna alatt egy csomaggal, és újságolta, hogy az egyetemisták jönnek, de a Bem térnél a tisztek teljesen elzárkóztak a gondolattól, hogy támogassanak

bennünket. Ezen a napon óriási harcok voltak – végre úgy éreztük, hogy győzünk a tankok felett, eddig inkább ők gyilkoltak minket, most már eredményesen küzdöttünk mi is. Nemcsak Molotov-koktéllal, de fegyverekkel is szembeszálltunk a túlerővel!

Mikor megérkezett az öreg Bajusz, kibontotta a hóna alatt lévő csomagot, látjátok, ezt a zászlót a Műegyetemről küldték, késsel vágta ki belőle a diktatúra jelképét, tegyék valami jó magas pontra, hogy mindenki azonnal észrevegye. Ez a jól látható hely szerintünk a metróépítkezés kastornya volt, azzal jöttek föl a munkások meg a meddőanyag is. Keller Lajossal, akivel még együtt jártam a Medve utcai polgárba, barátom lett, és a legidősebb, legmagasabb volt közöttünk, szereztünk egy kétméteres vascsövet, arra húztuk fel a zászlót, és ő tűzte ki a legmagasabb pontra. Akkor még hittük, hogy győzünk, kiharcoljuk az áhított szabadságot. Azon a napon, úgy hallottuk, Nagy Imre azt mondta, semlegesek maradunk. Mikor a szovjetek lerombolták Budapestet, a Széna tériek még három napig tartották magukat.

Másnap – ahogy beszélgetésünk elején már elmondta –, 29-én sebesült meg Schrötter Tibor, fent az Agárdi úton az ávosok átlőtték a csuklóját, az ütőerét érte a találat, a Sportkórházban ébredt fel, egy gyönyörű szép arc nézett rá, ő volt Veronka, az önkéntes ápolónő. A nő hamarosan a felesége lett.

– November 5-én bejöttek a bajtársak a kórházba, sírva, ijedten mesélték, hogy a szovjetek bejöttek az országba, Nagy Imre hatalomátvételtől beszélt, menekülnünk kell Nyugatra, azért jöttek, hogy engem is magukkal vigyenek. Szó sem lehet róla – mondta az orvos –, mert ha felszakad a sebe, elvérzik! Aztán 6-án odaült az orvos az ágyam szélére, azt suttozta, hogy el tudnék-e valahol rejtőzködni. Doktor úr, miért kellene nekem rejtőzködni? – kérdeztem. Azért – válaszolt most már erélyesebb hangon –, mert a pufajkások járják a kórházakat, szovjet katonai támogatással szedik össze a sérülteket, mint hasábfákat, úgy dobálják fel őket a teherautóra, és viszik el őket. A bátyám egyik barátjának, aki már elhagyta az országot, volt egy kis lakása a Beethoven utcában (látja még ez is a zenével függ

össze az életemben), ott rejtőzködtem el, és az orvosok odajártak, Véghelyi Péter tanár úr is a Sportkórházból, egészen decemberig ott kezelte. Akkor bevitt a János-kórházba, és ott, anélkül, hogy a felvételi naplóba beírtak volna, kezeltek, és begipszelték a kezemet, járóbeteg lettem. Hazafelé nézelődtem az utcán, otthon kérdeztem Veronkát, mi ez a MÚK falfestés. Ő, hát Márciusban Újra Kezdjük! No, hát akkor kezdünk hozzá, ideje fegyvereket és harcostársakat gyűjteni.

Hihetetlen, átlótt ütőérrel, begipszelt kézzel, kivert fogakkal, börtön- és bányaevekkel a háta mögött rögvést arra gondol, hogy no akkor újrakezdjük. Kamaszkorától csak néhány napig volt szabad. Maga valóban a szabadságért küzdött!

– Mi másra gondoltam volna? Fegyvereket, lőszert gyűjtöttünk, és embereket. Hamarosan összeállt ismét egy ellenálló csapat. Igen ám, de nemcsak mi készültünk, hanem Csermanekék is, Kádár, szóval az ő pufajkásai is készültek. Bizonyított tény, tékép van róla (a Vándorkiállításomon mindig felhívom rá a diákság figyelmét), hogy 58 helyen az országban likvidáló sortűzet rendelték el. Odacsődítettek embereket, fiatal nőket, gyermekeket és anyákat, öregeket és egyetemistákat, és valósággal lemészárolták őket. Nem tudni, hogy hány ezer ember halt meg így, ártatlank Mosonmagyaróváron, Salgótarjánban... és a többi helyen. Mindezt azért, hogy megfélemlítsék az országot, nehogy valakinek legyen bátorsága márciusban vagy bármikor újrakezdeni. Nincs gyilkosabb kór a félelemnél, a lelket, az agyat támadja meg, és a testet cseléddé teszi!

Évtizedekkel később erre hívta fel a diktatúrát jól ismerő Karol Wojtyła, Szent II. János Pál pápa is a figyelmet: „Ne féljete! Az igazság szabadabbá tesz titeket!” Róla nevezték el, már a rendszerváltás után, Budapesten a volt Köztársaság teret.

– Úgyhogy márciusban semmi sem történt. De mégis: összeházasodtunk Veronkával, csodálatos szerelem, mi valóban egy test, egy lélek voltunk. Látja, milyen az élet, a legnagyobb borzalmak közepette lehettem a legboldogabb! A születésnapomon, '58 májusában súgta meg, hogy babát várunk! Már harmadik hónapja volt

áldott állapotban, csodálatos. Kilencvenéves vagyok, de az volt életem legszebb pár hete... Pedig rohadt nehéz körülmények között éltünk, és vártuk a babát, nagyon vártuk a gyermekünket... Ezzel keltünk és ezzel feküdtünk.

És akkor, október 8-án hajnalban jött a csengőfrász! Az emberek gyomra görcsbe rándult. Berúgták az ajtót, kirángatták őket is az ágyból, az egyik fekete kocsiba lökték Veronkát, a másikba Tibort. Azt mondja, akkor félt először, Veronkát féltette, és a már világra készülődő gyermeket! Uram, Istenem! Mi lesz velük? A Gyorskocsi utcai ÁVH-fogdába vitték őket, itt történtek a kihallgatások, a verések, az elképzelhetetlen erőszakosságok, ahol olyannal is vádolták a családot, ami nem is volt igaz. Kívülről nem lehetett látni, alakult már a koncepció per. Pedig ők csak szabadságot szerettek volna, nemcsak maguknak, hanem a nemzetnek is.

– Azon voltak fennakadva, hogy lehet az, édesapám lakatos, édesanyám varrónő, munkáscsaládból származom, mégis most már másodszor fordultam a „néphatalom” ellen. Ez nem néphatalom volt, hanem terror. Puhítottak is rendesen. Elém tettek egy A/4-es fotót, amelyen felismertem magamat, hogy egy nagy dobtaras géppisztollyal lőállásban vagyok a Köztársaság téri pártház felé. Itt a bizonyíték, mit műveltél?! Akkor a halálos zárkába vittek már le. Ott töprengtem, hogyan lehetséges az a kép, a pártház Pesten van, én az '56-os események során ki nem tettem a lábam Budáról, hogy lehetek akkor ott ezen a képen. Azt hittem, megőrültem, meghibbantam, vagy mi?! Akkor eszembe jutott, hogy a pártház ostroma október 30-án volt, én meg akkor a Sportkórházban feküdtem élet és halál között.

A képet összemontírozták!

– Jelentkeztem kihallgatásra, azt mondja az őr, no végre, megjött az esze! Fölvittek a kihallgatótiszthez, elmondtam neki a történetemet. Visszaküldött a zárkába. Nagy sokára ismét jöttem értem, kihallgatásra vittek egy másik szobába, egy fehér köpenyes férfi volt ott másik négygel, megvizsgálta a csuklómat. Igen, valódi – mondta. Kiderült, hogy már a kórházban is jártak, a napló igazolta, hogy nem lehettem 30-án a pártháznál.

Ezen iszonyúan felbőszültek, mert tetten értem őket a csaláson, négyen nekem estek, ahol értek, ott ütöttek, életemben nem kaptam akkora verést, ha összerogytam, akkor rúgtak, éles fájdalmat éreztem a nyúltagy tájékán. Térdtől lefelé lebénult a lábam, megsérült a gerincem. Nem tudtam felállni, nadrágomnál fogva húztak le egy emeleten keresztül, kopogott a fejem a lépcsőn. Aztán sokáig nem láttam senkit, bicegve bár, de egyszer csak talpra tudtam állni, addig vártak, amíg az ütésnyomok is eltűntek. Ugyanis, amikor átviszik az embert a vádhatóságra, alá kell írnia egy ívet, hogy semmiféle erőszaknak nem volt kitéve. Aláírtam, pedig már 11 fogam bánta, meg a gerincem! Amikor a tárgyalásra került sor, én voltam az elsőrendű vádlott, engem hallgattak ki először, az ügyvédem felhozta, hogy hamis képpel akartak megvádolni. A bíró üvöltve utasította rendre az ügyvédet, mondván, hogy ez nem tartozik a tárgyhoz. Ugyanis a védő azt mondta, ha ezt Nyugaton megtudják, óriási balhé lesz belőle, az ország „nimbusza” romokban fog heverni. Nem véletlenül igyekeztek a politikaiakra valamilyen köztörvényes bűnt is rálőcsölni. Azt akarták bűnömül felhozni, hogy én elloptam azt a fehér inget, amellyel a bajtárs bekötözte a csuklómat. És csak azon múltott, hogy nem lettem rabló, hogy az ingnek az értékét 156 forintban állapították meg, a cselekmény alsó határa pedig 212 forint volt. 56 forinton múltott, hogy nem lettem köztörvényes bűnöző.

Mikor látta újra a feleségét, Veronkát? Ad-digra már megszülte a gyermeküket?

– A tárgyalóteremben – mondja egy kis szünet után, könnyeivel küszködve Schrötter Tibor. Ha ezt kérdezik, ha arra gondolok, mindig gombóc van a torkomban – és folyik a könnye a minden verést elviselő, bátor férfinak. Menjünk vissza pár hónapot az időben, az, akitől akkor elválasztottak, egy életvidám, gyönyörű, örökké mosolygó, daloló várandós fiatalasszony volt. Aki bejött a tárgyalóterembe, egy magába roskadt, idegileg megbomlott nő, akit nem ismertem volna fel, ha nem mondják a nevét. Ott tudtam meg (hosszan sóhaj), az ÁVO-n, a kihallgatásokban, a verésekben elvetélt. Azok a nem emberek, pusztán valami rohadt élőlények kirugdalták az én drága, szépséges Veronkából a gyermekünket! S akkor a világon mindent magamra vállaltam, csakhogy Őt mentsem.

„A dacos gyűlölet állított talpra engem”

Ez sikerült is, szabadlábba helyezték a feleségét, ámde rögtön be is utalták az Országos Ideggyógyászati Intézetbe, a hárs-hegyi bolondokházába, ahogy a köznép emlegette, de erről Tibor nem tudott semmit, börtönben ült, és örült, hogy legalább Veronkát kiengedték. 1960-ban részleges közkegyelemmel szabadult, ez azokra volt érvényes, akikre semmiféle köztörvényes büntetést nem tudtak rábizonyítani. Az első és utolsó ítéletével összesen hat és fél évet töltött börtönben.

– Amikor kijöttem, hazamentem, kérdezem az anyósomtól, hol van Veronka. Mondja, hogy fönt van az idegszanatóriumban. Fölmentem a Hárs-hegyre, kerestem az orvosát, aki nagyon örült, hogy kiengedtek. Különben hihetetlen, hogy az orvosok mennyire érzékeltették az együttérzésüket, egy hullámhosszon voltak velünk. Örült, hogy kijöttem, hitt abban, ezáltal Veronika is rendbe jön majd, azt mondta: vigyem el valami nyugalmas helyre, ahol semmi sem zavarja, és reméli, hogy felgyógyul. Agárdon volt anyósoméknak egy 100 négyzetméteres kis telkük, egyszobás kis víkendházzal, oda vittem el Veronkát. A családban nem volt szokás más leveleit felbontani,

ezért Anyósom, mikor jött minket meglátogatni, bontatlan borítékban hozott két levelet Veronkának. Az első levélben az állt, hogy végérvényesen minden zenei intézményből kitiltják (ugye ő mielőtt ápolónőnek jelentkezett, másodéves volt a Zeneakadémián), és most nem folytathatja tanulmányait. Ez nagy csapás neki, mert élete álma a zene. Szörnyű volt, hogy a második levélben, amely a kórházból jött, azt írták, olyan sérüléseket szenvedett a kihallgatások alatt, hogy soha többé nem lehet gyermeke! Akkor egy óvatlan pillanatban kiment a házból, és a vonat alá vetette magát...

Még most is, 62 esztendővel a történetek után, elmegy a hangja Schrötter Tibornak, ha erről beszél. Hogyan lehet ennyi szenvedés után talpra állni?

– Istenhívő ember voltam és vagyok, nem istenfélő, hanem istenhívő, de a Miatyánkban én nem tudom a mai napig sem kimondani, hogy megbocsátok az ellenünk vétkezőknek. Én nem bocsátok meg! (Először emeli föl a hangját beszélgetésünk során.) Majd ha a penitenciát le-töltötték, akkor lehet szó megbocsátásról, addig nem! Talán a gyűlölet is energia lehet, ez a dacos gyűlölet állított talpra engem. Pedig az elkövetkező évek, egészen a rendszerváltásig, sem voltak könnyűek. Betelt az egész munkakönyvem, amikor utolért a MIL-lap (arra minden változtatást föl-jegyeztek, a munkaszolgálatot és a börtönéveket is), abban a pillanatban elbocsátottak. Volt olyan év, hogy vidéken latrinát takarítottam, abból tartottam el magam. Egyszer nyúltam a pohárhoz, aznap, amikor a feleségem meghalt este a székesfehérvári kórházban, kezek nélkül, mert azt levitte a vonat. Akkor, aznap eszméletlenre ittam magam, mert különben lehet, hogy én is a vonat alá vetődtem volna Veronka után.

De nem tette, a tanúságtevést tűzte ki életcélul. Fotók, dokumentumok, relikviák gyűjtésébe kezdett a kilencvenes években, vándorkiállítás formájában tárja a nyilvánosság elé, mi történt, iskolákba, közösségi és művelődési házakba, mindenhova elmegy, ahova csak hívják. 134 helyen fordult meg, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékei, hitének, a hazaszeretetének

dokumentumai minél több emberhez eljussanak. Itt van az irodájában egy nagy bőrönd, 90 éves korára is ezzel utazik, már veszi is elő az asztal alól, mutatja, mi van benne. Pár éve a Várnegyed Galériában láttam egy kiállítást, volt forradalmárok, illetve családtagjaik küldtek be emlékeket. Tibor egy, az ágy vasrácsán élesre csiszolt kanalat küldött. Az is itt van. Mutatja, hogyan csinálták a Molotov-koktélt üvegekben. Két szobrot vesz elő, az egyiknek a címe Világvándor, a másiké Unokasírató.

Ennek is története van, a nagymamának a fia és annak felesége is 1945-ben meghalt, az unokát a Nagyfi nevelte fel, az unoka '56-ban harcolt a forradalomban, azután letartóztatták, végül kivégezték. A nagymama csak holtan látta utoljára, hazament, és ő is öngyilkos lett. Fresh Ottó bajtárs mintázta a szobrot, aki ismerte a családot. Mindenkinek, öregnek és fiatalnak tudnia kell, mi történt akkor. Mert sokáig a történelemkönyveink is hazudtak, és az 50 éves évfordulón, 2006-ban lovas rendőrök tiporták a

tüntetöket, és ártatlanok szemét lötték ki, meggyalázták ötvenhatot, amint azt elődeik is tették.

– Asszonyom, ha valaki nem tudja, mi történt 1956-ban, meg, ahogy maga mondta, 2006-ban is, aki ezt elfelejti, azzal újra meg fogják tenni! Ezért kell tudni róla, nehogy még egyszer ezek a ... (nem találok rájuk jelzőt, hogy mik?), hogy ezek az élőlények nehogy valaha is hatalomra kerüljenek, mert abba belepusztul az ország, a nemzet. Több mint ezer évünk megy tönkre! Ezért járok ezzel a bőrönddel, és megyek mindenhová, ahova csak hívnak.

Schmidt Mária, az 1956-os forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulójának kormánybiztosa az ünnepségsorozat megnyitásakor így szól: „A világtörténelem egyik legtisztább, legőszintébb forradalma, '56 büszke öröksége velünk marad örökké. Az '56-os hősök a magyarság több mint ezeréves történetének méltó örökösei, azoknak, akik történelmünk során a nemzet függetlenségéért szálltak harcba [...] '56 azt jelenti: Szabadság mindenképp felett, akár az élet felett is.”

Veronka neve régen felíródott már a csillagokba, földi nyughelye, emlékhelye a Farkasréti temetőben van Budapesten. Schrötter Tibor el-eljár hozzá beszélgetni életük legborzalmasabb és legboldogabb hónapjairól.

Arra emlékszik, mi volt a kedvenc virága kedvesének?

– Hogyne emlékeznek, az orgona. Mindig azt viszek neki tavasszal, amíg csak nyílik, nagy-nagy csokorral. Az orgona illatában ma is látom gyönyörű szemét, a lelkemben viszem őt tovább. Azt sajnálom, hogy szegénykém kenet nélkül halt meg.

Ezt nem sajnálhatja, hiszen ő megjárta a poklok poklát, ha lett is volna bűne, már itt, a földön megbocsátatott.

Szeptemberben az '56-os forradalom és szabadságharc egy másik ikonikus nőalakjától, Wittner Máriától is el kellett búcsúznunk, mikor éltében végigjárta harcostársai sírját, letette rájuk az emlékezés koszorúját, sóhajtván azt mondta: „Lelkiismeret-furdalásom van, hogy életben maradtam, az ő életüket meg el-

vették.” Mondta ezt az a Corvin közti harcos, aki megismerte a siralomházat is. Bár másutt harcoltak, de egy célért, a Hazáért, a Szabadságért! **Mikor ismerte meg Máriát?**

– A forradalom alatt nem találkoztunk, nem is hallottam róla, akkor csak egyre gondoltunk, hogy győzzünk és éljünk. Szóval, akkor még nem ismertem. A feleségem a megtorlásban már igen, együtt volt vele a zárkában, ő mesélt róla: nagyon kemény ember volt, óriási lelkierevel bírta azt is, hogy másnap talán rá kerül a sor, felakasztják. Nem voltunk barátok, inkább sors-társak, évente négyszer-ötször futottunk össze, eleinte inkább az évfordulókon. Később, már a rendszerváltozás után az ünnepségeken, koszorúzásokon. Amikor országgyűlési képviselő lett, ő volt a mentorunk, Marcsit kértük, hogy ezt vagy azt próbálja nekünk elintézni, ha valamiről nem tudtunk, ő magyarázta meg. A képviselőház mellett, a körút túloldalán van egy presszó, ott beszélgettünk –, hogy miről? Legtöbbször a jövőről! Feltettük gyermekeinket, unokáinkat, hogy milyen sors vár rájuk. Őn is említette 2006-ot! Jaj, csak vissza ne jöjjenek még egyszer!

Sokáig itt volt a szobájában a szabadságharcosok híres zászlaja, amelyet Szabó bácsi parancsára Kellner Lajos tűzött ki a metróépítkezés kastornyába.

– Ez már nem ugyanaz, de mindenben hasonmása annak. Lajos, a derekára csavarva a Műegyetemtől kapott zászlót, azzal menekült ki Nyugat-Németországba, hiszen akkor még két Németország volt. Nyitott ott egy kis műhelyt, mert kiváló autószerelő volt, ebből elég jó egzisztenciát teremtett magának, legalábbis anynyit, hogy futotta az utazásokra, mert ahol csak a diktatúra képviselői, a Kádár-kormány tagjai vagy küldöttjei megfordultak hivatalos útjaikon, ott megjelent Kellner Lajos régi harcostársaival, és a szent zászlóval tüntettek Kádárék ellen, emlékeztetve őket az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtására. A fekete szalagokat akkor kötötték rá, azokra a társakra emlékezve, akiket a kommunista diktatúra meggyilkolt.

Lajos 1990-ben hazajött. Csöngetnek, ott áll az ajtóban. Ej, de jól megtestesedtél, mondom, akkor széthúzta a kabátját, hát, ahogy elment, úgy jött vissza a derekára csavart zászlóval. At-

tól kezdve mindenhol együtt mentünk a Széna téri zászlóval, Kellner Lajos, Sándorffy Ottó és én, magasba tartottuk a Tabánban, a Műegyetemen, a 301-es parcellánál az emlékezéseken, vidéken, szinte nincs megye, ahol ne jártunk volna, emlékeztetve hőseinkre, akik életüket adták a hazáért. Ha éppen idehaza voltunk, akkor valóban itt őriztük az irodában. Sajnos, 2017-ben Lajos meghalt, Ottóval mi maradtunk a zászló-őrök. Utolsó kívánsága az volt, hogy mielőtt mi is utána mennénk, gondoskodjunk arról, hogy méltó helyre kerüljön.

Így 2018 nyarán egy páratlan relikviával gazdagodott a Magyar Nemzeti Múzeum. Az adományozók: beszélgetőtársam, Schrötter Tibor; Zilahy Miklós; aki egyetemi hallgató volt a forradalom előtt, harcolt a Magyar Rá-

diónál, a Köztársaság téren is, a forradalom leverése után kint fejezte be informatikai tanulmányait; valamint Sándorffy Ottó István, akit az '50-es években kuláknak nyilvánított munkaszolgálatos, majd recski rabként 1954-ben szabadul, harcolt az '56-os forradalomban, 1958–1960 között ismét raboskodott.

A zászló hirdeti, hogy a magyar nép harca a szabadságért '56-ban sem volt hiábavaló, letiporták, mégsem győzték le, az a szabadságharc vezetett el a rendszerváltozáshoz, és a Góliáttal szembe forduló Dávid indította el a kommunista diktatúrák felbomlását, pusztulását Közép-Európában. Sajnos a kommunista eszme mostanában, főképpen Nyugaton kezd meggyökerezni, baloldali, zöld és liberális köntösbe bújtatva.

'56-os emlékmű – részlet (Szeged)